

WSPIERANIE INNOWACYJNOŚCI PRZEDSIĘBIORSTW W POLSCE PRZEZ WŁADZĘ PUBLICZNĄ - ZARYS REGULACJI PRAWNYCH PROGRAMY WSPARCIA

Beata Stępień, Piotr Świderek
Politechnika Częstochowska, Polska

Postępująca globalizacja życia gospodarczego oraz zbliżający się moment akcesji Polski do struktur Unii Europejskiej stawiają przed przedsiębiorcami wymóg zintensyfikowania działań zapewniających konkurencyjność wyrobów (usług i towarów) na rynku. Atrakcyjność towaru jest w obecnych warunkach uzależniona nie tylko od ceny lub dostępności, lecz coraz częściej podstawowym wymogiem staje się jego nowoczesność. Zapewnienie nowoczesności oferowanego towaru wymaga prowadzenia stałych intensywnych prac w zakresie innowacyjności (badania i rozwój – B&R), które niestety są kosztochłonne i ekonomicznie ryzykowne. Okoliczność powyższa ma charakter uniwersalny tj. nie dotyczy jedynie Polski, lecz również krajów wysokorozwiniętych. Stąd wiele krajów, w tym struktury Unii Europejskiej, wypracowało modelowe rozwiązania w zakresie wsparcia finansowego działalności innowacyjnej. Od 2001 roku również Polska, świadoma potrzeb i trudności rodzimych przedsiębiorców, wypracowała system pomocowy, który winien w dalszej perspektywie czasowej stworzyć optymalne warunki zachęt finansowych dla działalności innowacyjnej, a tym samym umożliwić przewagę konkurencyjną produktom polskich przedsiębiorców.

Jedną z istotnych negatywnych cech polskiej oferty przemysłowej jest jej niewystarczająca technologicznie konkurencyjność i zbyt mała innowacyjność. Cechy te ujawniają się bardzo wyraźnie w polskim eksporcie do Unii Europejskiej, gdzie udział towarów reprezentujących zaawansowany poziom technologiczny jest blisko trzykrotnie mniejszy niż w imporcie z Unii. Tęm tego zjawiska jest nader skromny poziom nakładów na prace badawczo-rozwojowe (B&R) ośmiokrotnie niższy niż w przodujących pod tym względem krajach "piętnastki" i wyraźnie ustępujący wydatkom ponoszonym przez takich partnerów z pierwszej grupy kandydatów do Unii Europejskiej, jak Czechy czy Węgry.

Niewielki jest udział finansowania B&R przez polskie przedsiębiorstwa przemysłowe, podczas gdy w Unii Europejskiej to właśnie same firmy pokrywają blisko dwie-trzecie kosztów badań i wdrożeń. Opiswane zjawiska znajdują odzwierciedlenie w mało aktywnej działalności innowacyjnej, polegającej na przekształcaniu postępu technologicznego w atrakcyjnie rynkowo towar.

Udział produktów nowych lub istotnie zmodyfikowanych w ofercie przemysłowej kreowanej na rynek jest w Polsce wielokrotnie mniejszy niż w Unii Europejskiej. W rezultacie, przeciętny rynkowy cykl życia wyrobów przemysłowych jest w Polsce co najmniej trzykrotnie dłuższy, niż w Unii, z wynikającą stąd malejącą atrakcyjnością produktu dla nabywców.¹

Z badań przeprowadzonych przez Ipsos-Demoskop w 2001 roku na zlecenie Polskiej Agencji Rozwoju Przedsiębiorczości wynika, że ze zbadanych

¹ Wojciech Wiszniewski, *Uwarunkowania innowacyjności przedsiębiorstw w Unii Europejskiej. Wyzwania dla polskich firm*, artykuł dostępny na <http://www.mg.gov.pl/ewg/ie.poradnik/r11.htm>, str. 1.

przedsiębiorstw przemysłowych zaledwie 20% przeznaczają środki na prace badawczo-rozwojowe, natomiast wśród przedsiębiorstw budowlanych oraz przedsiębiorstw rolnych odsetek przeznaczających środki jest znacznie mniejszy i wynosi zaledwie 10%.

Przyczyną niskiego stopnia wprowadzania innowacji jest zbyt wysoki koszt prowadzenia prac badawczo-rozwojowych w zakresie nowych towarów lub usług. Wiele, nawet dobrze prosperujących przedsiębiorstw, nie jest w stanie wygenerować wolnych środków finansowych w wysokości pozwalającej na bezpieczne pokrycie ryzyka związanego z realizacją badań innowacyjnych. Z podobnych przyczyn przedsiębiorstwa nie korzystają z kredytów bankowych na realizację badań - kredyty są zbyt kosztowne w stosunku do możliwości uzyskania efektu finansowego.

Problem tu poruszany nie występuje jedynie w Polsce, lecz dotyka nawet wysokorozwinięte kraje Unii Europejskiej, gdzie klimat rynkowy oraz poziom zamożności społeczeństw działają zachęcająco na decyzje przedsiębiorstw w realizacji działań proinnowacyjnych. Stąd większość państw Unii Europejskiej oraz krajów Europy Środkowej i Wschodniej aspirujących do członkostwa w Unii, posiada specjalne systemy wspierania inwestorów za pomocą zachęt inwestycyjnych.

Wskazać należy, iż wsparcie dla nauki i techniki rozpoczęto w ramach Wspólnoty Europejskiej jeszcze w latach pięćdziesiątych ubiegłego stulecia w celu zniwelowania zapóźnień stwierdzonych wobec Stanów Zjednoczonych i Japonii. Od roku 1984 wsparcie i promocja rozwoju nauki i techniki jest przedmiotem tzw. Programów Ramowych.¹

Zasadnicze cele jakie stawiane są Programom (obecnie realizowany jest Piąty Program wprowadzony w 1997 roku) koncentrują się na takich zagadnieniach jak :

- ugruntowanie pozycji nauki i techniki w Europie, tak aby spełniała potrzeby przemysłu oraz przyczyniała się do poprawy warunków życia w krajach członkowskich,
- wspieranie współpracy naukowo-technicznej wśród przedsiębiorstw unijnych oraz promocja wykorzystania wyników prac badawczych,
- promowanie konkurencyjnego i zrównoważonego rozwoju.

W ramach tych programów Wspólnota stosuje trzy rodzaje finansowania :

- podział kosztów - udział Unii nie przekracza 50% całkowitych kosztów projektu, choć w niektórych przypadkach Komisja Europejska może dostarczyć środki dla pokrycia 100% dodatkowych kosztów;
- wspólne finansowanie - Komisja Europejska nie bierze udziału w finansowaniu samych badań, ale zwraca 100% kosztów koordynacji, czyli związanych ze spotkaniami, podróżami itp;
- udział w przygotowaniu i wspomaganie - Wspólnota pokrywa do 100% przewidzianych kosztów.

Wśród różnych programów, które uzyskują przychylność Unii wskazać można przykładowo :

¹ W. Wiszniewski, *Uwarunkowania*, str.3.

- program STRIDE dla Północnej Irlandii, zachęcający do prowadzenia prac badawczo-rozwojowych (pomoc dla przedsiębiorców może osiągnąć do 50% kosztów prac),

- program samolotu odrzutowego Learjet 45 realizowany przez firmę Shorts PLC w Belfaście - pożyczka równa wartości 25% wartości projektu zostane zwrócona, jeśli firmie uda się sprzedać przynajmniej 101 maszyn.¹

Polskie władze państwowe dostrzegając konieczność niwelacji opóźnienia rozwoju ekonomicznego społeczeństwa oraz dążąc do pobudzenia przedsiębiorczości i aktywacji życia gospodarczego, przewidziała w ramach Wstępnego Narodowego Planu Rozwoju szereg zadań do realizacji na lata 2001-2015, których konkretyzacja wyraża się również we wprowadzaniu począwszy od 2001r. rozwiązań prawnych zapewniających nowe dostosowane do wyzwań i potrzeb formy wsparcia finansowego dla inwestorów realizujących proinnowacyjne programy gospodarcze w skali mikro.

Ramy prawne wsparcia działań proinnowacyjnych zawierają się obecnie w trzech wzajemnie powiązanych aktach prawnych :

- ustawie z dnia 30 czerwca 2000r. o warunkach dopuszczalności i nadzorowaniu pomocy publicznej dla przedsiębiorców (Dz.U. Nr 60, poz.704 z późn. zm.),

- rozporządzeniu Rady Ministrów z dnia 20 lutego 2001r. w sprawie pomocy publicznej udzielanej na wspieranie prac badawczo-rozwojowych,

- ustawie z dnia 20 marca 2002r. o finansowym wspieraniu inwestycji (Dz.U. Nr 41 poz.363).

Podstawowe zasady udzielania pomocy publicznej wspierającej prace badawczo-rozwojowe zawarte są w art.18 ust.1 ustawy o warunkach dopuszczalności i nadzorowaniu pomocy publicznej dla przedsiębiorców. Zgodnie z zapisami prawnymi udzielanie pomocy jest uzależnione od spełnienia przez beneficjentów pomocy (tj. przedsiębiorców z niej korzystających) następujących warunków :

1. wspierane są prace zgodne z kierunkami zawartymi w programach Wspólnot Europejskich w zakresie prac badawczo-rozwojowych,

2. pomoc służy minimalizacji ryzyka niepowodzenia,

3. projekty są wspierane w stopniu, zakresie oraz w czasie trwania niezbędnym i wystarczającym do osiągnięcia celu pomocy,

4. zapewniono dostępność wyników badań uzyskiwanych dzięki wspomaganiamu (z zachowaniem zasad ochrony własności przemysłowej).

Dodatkowe warunki wspierania inwestycji dotyczącej innowacji technologicznej określone zostały w przepisie art.2 ust.1 pkt 11 ustawy o finansowym wspieraniu inwestycji. Inwestycja taka powinna spełniać jeden z wymienionych warunków :

1. umożliwi wytwarzanie nowych lub znacząco ulepszonych wyrobów i usług, w tym nowoczesnych metod wytwarzania produktów, lub

2. prowadzi do powstania nowego lub znacząco ulepszanego produktu lub wdrożenia technologii pojawiającej się po raz pierwszy w kraju, lub

¹ Maciej Warbiński, *Pomoc państwa dla przedsiębiorstw w ramach UE*, na stronach internetowych Ministerstwa Gospodarki.

3. jest zgodna z kierunkami uznanymi za priorytetowe na podstawie obserwacji trendów rozwoju technologii.

Ponadto nowa inwestycja o charakterze innowacyjnym powinna zgodnie z przepisem art.3 cytowanej ustawy wprowadzać innowację technologiczną a jednocześnie przyczynić się do rozwoju współpracy z krajowym zapleczem naukowo-badawczym.

Maksymalne wielkości pomocy dla działań proinnowacyjnych określone zostały w powołanym wyżej rozporządzeniu Rady Ministrów. Intensywność pomocy na badania podstawowe, czyli typowo laboratoryjne, może osiągnąć 100% kosztów kwalifikujących się do objęcia pomocą, pod warunkiem że wyniki badań są powszechnie udostępniane zainteresowanym na równych zasadach. Natomiast na pozostałe badania tj. przemysłowe oraz przedkonkurencyjne maksymalne pułapy wsparcia oznaczono na odpowiednio - 50% i 25%. Jeżeli jednak ostatnie z wymienionych badań spełnią te warunki, iż ich wyniki są upowszechniane oraz m.in. pobudzają współpracę między przedsiębiorcami i jednostkami naukowymi lub służą realizacji badań objętych programami Unii albo intensyfikują współpracę transgraniczną - pułap pomocy wzrasta do nawet 75% kosztów badań przemysłowych i 50% kosztów badań przedkonkurencyjnych.

Organem udzielającym pomocy w zakresie nowych inwestycji jest Minister Gospodarki, który udziela jej na wniosek przedsiębiorcy w formie umowy, która powinna określać : lokalizację, wielkość inwestycji, harmonogram projektu inwestycyjnego, wielkość i przeznaczenie wsparcia finansowego oraz zasady rozliczania wsparcia i przyczyny ewentualnego zwrotu udzielonego wsparcia. Udzielanie pomocy finansowej powinno ponadto cechować się przejrzystością tzn. program badań proinnowacyjnych powinien jasno wskazywać rodzaj, cel i kierunek badań oraz zawierać szacunkowe uzasadnione wyliczenie kosztów, wraz ze wskazaniem potrzeby uzyskania wsparcia finansowego ze strony państwa.

Aktualnie udział pomocy na badania i rozwój we wszystkich programach pomocowych Unii Europejskiej wynosi około 9% (wyniki za 1998 rok)¹, podczas, gdy w podobnym okresie (rok 1997) zaangażowanie państwa polskiego we wspieraniu badań i rozwoju osiągnęło 0,9%.² W roku 2000 rozmiar zaangażowania polskich władz w zakresie wsparcia przedsiębiorstw w zakresie realizacji prac badawczo-rozwojowych wzrósł do 2,66% ogółu udzielonej pomocy publicznej i osiągnął kwotę 94,40 mln zł.

Zakłada się, iż wprowadzenie rozwiązań przewidzianych w ustawie o finansowym wspieraniu inwestycji przyniesie w latach 2002-2005 konkretne efekty ekonomiczne :w zakresie rozwoju działalności innowacyjnej :

- 100 przedsiębiorców zainwestuje w ciągu roku w przedsięwzięcia innowacyjne utrzymując co najmniej 100 miejsc pracy – średnia wartość jednej inwestycji stanowić będzie równowartość w złotych 500 tys. EURO,

¹ Bartosz Jankowski, Pomoc publiczna w prawie Unii Europejskiej. Implikacje dla Polski, wydane przez Urząd Komitetu Integracji Europejskiej, Warszawa 2001, str.32.

² W. Wiszniewski, Uwarunkowania ..., str.10.

- 20 przedsiębiorców inwestujących w przedsięwzięcia innowacyjne – średnia wartość jednej inwestycji innowacyjnej stanowić będzie równowartość 2 mln EURO.¹

Bibliografia

1. Bartosz Jankowski, *Pomoc publiczna w prawie Unii Europejskiej. Implikacje dla Polski*, wydane przez Urząd Komitetu Integracji Europejskiej, Warszawa 2001
2. Wojciech Wiszniewski, Uwarunkowania innowacyjności przedsiębiorstw w Unii Europejskiej. Wyzwania dla polskich firm, artykuł dostępny na <http://www.mg.gov.pl/ewa/ie.poradnik/r11htm>.
3. Maciej Warbiński, *Pomoc państwa dla przedsiębiorstw w ramach UE*, na stronach internetowych Ministerstwa Gospodarki <http://www.mg.gov.pl>.

OPAKOWANIA JAKO INSTRUMENT MARKETINGOWY WYBRANYCH PRODUKTÓW SPOŻYWCZYCH

O. Seroka, E. Gurgul

Politechnika Częstochowska, Polska

Wprowadzenie

Zarządzanie marketingowe jest umożliwia kierowanie instrumentami marketingowymi, wśród których podstawowe znaczenie mają:

- produkt wraz z opakowaniem
- cena
- promocja
- dystrybucja

Odpowiednia kompilacja tych elementów, tworząca marketing mix umożliwia realizację podstawowej zasady marketingu, jaka jest jak najlepsze zaspokojenie potrzeb konsumenta.

W zarządzaniu marketingowym dużą rolę odgrywa zarządzanie poszczególnymi instrumentami marketingowymi, tj. produktem, cenami, promocją i dystrybucją.

Bardzo ważne jest uwzględnienie wymagań konsumentów dotyczących produktu. W warunkach rynku konkurencyjnego decydujące znaczenie w zakresie sprzedaży ma jakość produktu. W zarządzaniu produktem powinno się uwzględniać:

- cele związane z obrotem,
- cele związane z zyskiem,
- konieczność zapewnienia pożądanego udziału w rynku,
- uzyskanie rentowności kapitału zaangażowanego w produkcję,
- cele kosztowe,

¹ Dane z uzasadnienia do projektu ustawy o finansowym wspieraniu inwestycji dostępne na <http://sejm.gov.pl>.